

Fig. 1. Lintrup. Ydre, set fra sydøst.

E. M. 1952

LINTRUP KIRKE

FRØS HERRED

Kirken, der ifølge indskriften på en middelalderlig klokke (p. 775) var viet til *Maria Magdalene*, opføres i »Ribe Oldemoder« som liggende i det fra Frøs udskilte Kalvs-lund hrd. og hørte indtil 1864 til Ribe stift, hvormed den genforenedes 1920. Den lød under kantoriet og er i »Ribe Oldemoder«s kirkeliste ansat til en afgift på 6 sk. engelsk (jfr. indledningen p. 42 f.). Om patronatsforholdene i middelalderen vides intet, men ved reformationen er den formentlig kommet under landsherren, fra 1544 hertug Hans (jfr. Aller p. 258), og efter 1580 kongen.

Den 10. juli 1690 hærgedes kirken af en stærk brand¹, hvorfor kongen 11. april 1691 påbød, at hver bemedlet kirke i Ribe stift skulde hjælpe med 1 rdl., hvilket imidlertid ikke synes overholdt².

Kirken ligger østligt i byen og omtrent midt i sognet, der indtager den nord-vestlige del af Frøs herreds bakkeø og mod nord begrænses af Kongeåen. Den stærkt udvidede kirkegård, der planeredes og udskiftedes 1873 (forstanderskabsprotokol), hegnes af omsatte kampestensdiger. I syddiget, lige øst for indgangen, lå der indtil 1939 en grundmuret, stråttækt skolebygning (liber

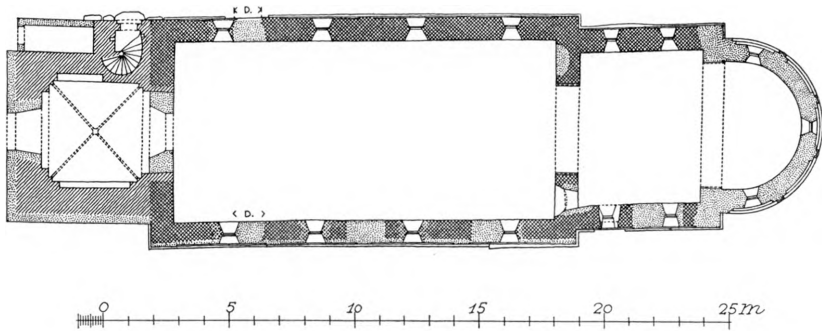

Fig. 2. Lintrup. Plan. 1:300. Målt af El. M. 1952.

daticus). Køreport med låger i syd og lågen i vest er alle fra 1843, med gotiserende støbejernsfløje mellem afbanede granitpiller, der krones af stenkugler³; en smedejernslåge i nord mellem piller af gule mursten er fra århundredskiftet. Foldingbro låge nævnes 1688—89⁴, og 1725—26 repareredes en port med mur- og tagsten, muligvis den, hvis brøstfældige hvælving (dvs. bue) 1815 erstattedes af firkantede piller med »hoveder« af brædder³.

Kirkestokke eller kirkegangsstocke (bro eller gangtræ) nævnes flere gange i regnskaberne i forbindelse med kirkestierne, således 1821 de kløvede kampesten til gangstokkene på kirkestierne⁵, 1869 kirkestiens bro over Lintrup Nørre-Bæk, 1870 flytning og ombygning af »Doore (Dovre, sml. p. 780) kirkestok« og 1873 et nyt gelænder til Mejlby kirkestok⁶.

En †*kirkerist* ved den søndre kirkelåge nævnes 1723³.

Kirken består af romansk kor og skib (samt genopført apsis) og et sengotisk tårn i vest; et våbenhus foran syddøren er nedrevet. Orienteringen har ubetydelig afvigelse til syd.

Den romanske bygning, der må være opført o. 1150—75, er stærkt præget af restaureringen 1939, da apsiden genopførtes med anvendelse af nogle gamle, dekorative led. Bygningen har attisk profileret granitsokkel (p. 257, fig. 33) undtagen under skibets vestre del (fra de tilmurede døre), hvor den er skråkantet. Kor og skib har 90 cm tykke mure af *rhinsk tuf* og røde *munkesten* med visse enkeltheder af *granitkvadre*; murkernen består af små, runde marksten i mørtel. Tuffen er tilsyneladende hovedmaterialet, men på grund af udstrakte skalmuringer (især skibets sydmur) er det ikke muligt gennem hvidtelagene at afgøre, om de to materialer oprindelig har været anvendt blandet eller hver for sig, henholdsvis ude og inde. Et mindre stykke af den urørte vestgavl (fig. 5) ses fra tårnets mellemstokværk; her er tufstenene lagt i regelmæssige skifter med 8—15 mm tykke lejefuger og 2—8 mm stødfuger; formerne minder om munkesten (længder på 29—35 cm, bredder på 15 og højder på 7—40 er almindelige), og stenene er snart formuret som binder- eller løber-

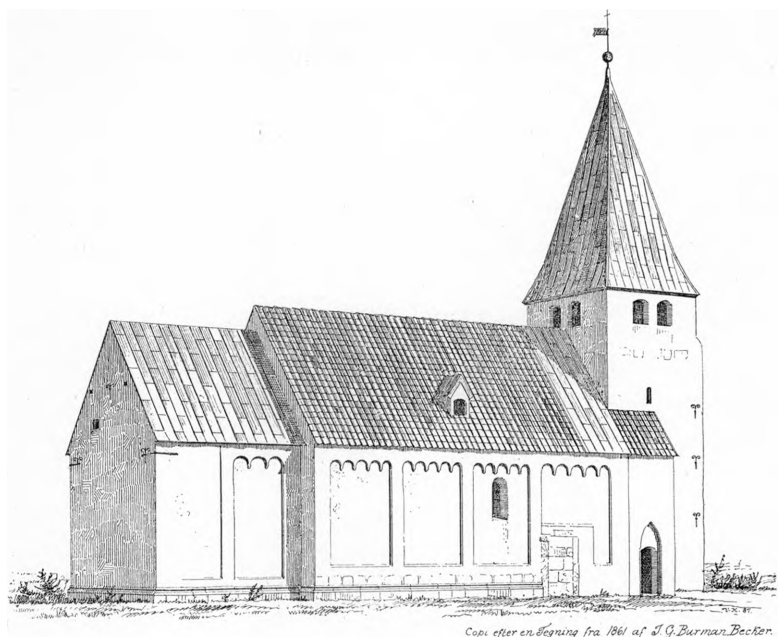

Fig. 3. Lintrup. Ydre, set fra nordøst, før apsidens tilbygning.

skifte, snart som blandede skifter. Murfladen er noget forvitret, og der ses ikke spor efter fugning, puds eller hvidtning. Gavlens inderside er af hårdtbrændte teglsten i munkeforbandt (stenstørrelser: $24\text{—}25,5 \times 10,5\text{—}11,5 \times 8\text{—}9$ cm, 10 skifter 94 cm; glattet fuge).

Kirken slutter sig ved materiale og udsmykning til den gruppe af tufstenskirker, som er blevet til under påvirkning fra katedralen i Ribe. I den nye apsis, der antagelig er rejst på de syldsten, som var synlige indtil genopførelsen⁷, er der som nævnt genanvendt dekorative led, der må stamme fra den oprindelige *†apsis*, som sikkert blev nedrevet o. 1690 (sml. p. 768). Det gælder cirka halvdelen af sokkelstenene, som før havde plads under korets østmur, og det gælder tre baser og tre kapitæler, hvoraf nogle fremkom ved nedrivning af altret (*liber daticus*) og østmuren⁸; alle dele er af granit. Baserne har et forenklet attisk profil med hjørneknopper, og kapitælerne er terningformede med et fordybet, halvcirkulært felt i hvert skjold. Disse detaljer knytter Lintrup sammen med to andre fra Ribe påvirkede tufstenskirker, Jernved og Vilslev (Ribe amt)⁹. Den første af disse har da også uden tvivl været arkitektens forbillede ved apsidens genopførelse, men det kan næppe nogen sinde afgøres, om han gjorde ret i at vælge Jernveds tvedelte inderblændinger frem for Vilslevs udelte.

Korets og skibets langmure (de sidste er godt 5,2 m høje) brydes af henholdsvis to og fire blændinger med skrå sål, adskilt af lisener, som foroven er for-

bundet med rundbuefriser, hvis enkelte buer støttes af små, karnisformede konsoller. Midt i hver af de 3—5 cm dybe blændinger er der et stort, rundbuet vindue og i skibets to vestligste tillige et firkantet dørfelt, som springer frem i lisenernes plan; korets østblændinger er genfremstillet ved restaureringen 1939 (sml. fig. 3), mens skibets sydside er skalmuret på et tidligere tidspunkt. Korets vinduer, af hvilke det vestre i nord er gammelt, det østre rekonstrueret efter sikre spor og de søndre nye, måler ca. 150 cm i højden, og de er hævet ca. 265 cm over soklen. Af skibets vinduer, hvis tilsvarende mål er 185 og 265 cm, er de tre østlige i nord gamle, mens det vestre og sydsidens skal være rekonstrueret på grundlag af spor.

På korets sydside er der bevaret en oprindelig præstedør, udvendig med rundbuet stik af krumhugne granitkvadre, indvendig med fladbue af tuf. Den oprindelige, tilmurede dør på skibets nordside har karme af lodretstillede granitkvadre og vandret afdækning af samme materiale; syddøren er ødelagt og tilmuret, men den har antagelig svaret til præstedøren, thi foran indgangen til tårnet ligger der tre krumhugne granitkvadre, svarende til en rundbuet døråbning på cirka een meters bredde; disse kvadre er sikkert flyttet fra døren, da denne blev tilmuret og indgangen flyttet til tårnets vestside.

I det indre står den runde triumfbue velbevaret, flankeret af i plan halvcirkulære *sidealternicher*; buen har skråkantsokkel og højtsiddende hulkelprofilerede kragbånd af tuf og tegl. Den nordre sidealterniche er delvis ødelagt af et skorstensrør og den søndre gennembrudt af opgangen til prædikestolen; den sidste er ca. 205 cm høj og hævet 130 over gulvet. I korets nordvæg er der en 78 cm høj gemmeniche.

Skibets østre taggavl, af hårdtbrændte munkesten i munkeforbandt, er stærkt medtaget og muligvis oprindelig til en højde af 170 cm over bjælkelaget. Den vestre taggavl, der som tidligere nævnt er af tuf og tegl, er bevaret til en højde af 270 cm. Midt i gavlen, 165 cm over bjælkelaget er der en oprindelig, firkantet glug (75 cm høj, 46 bred), der udvendig har lige, indvendig smige karme og en tufstensoverligger, som hviler på udkragede munkestensskifter.

Billedkvader. Øverst i tårnets vestmur findes nu det fig. 4 afbildede hoved, der kan stamme fra skibets romanske vestgavl; hovedet, som vistnok er af granit og ca. 35 cm bredt, har store, grove træk.

Ændringer og tilføjelser. Endnu før tårnet opførtes, blev skibets gavlspidser nedrevet og genopbygget af gamle materialer; til vestgavlens yderside benyttes dog udelukkende munkesten af stort format, lagt i munkeforbandt og noget forvitrede; foroven i gavlen ses der rester af de skrå taglinier. Ved tårnets opførelse blev gavlens murværk spækket med mørtel og forsynet med ridsefuger.

E. M. 1952

Fig. 4. Lintrup. Romansk granit-skulptur, nu i tårnets vestmur (p. 766).

E. M. 1952

Fig. 5. Lintrup. Tufstensmurværk i skibets vestgavl (p. 764).

Tårnet, der synes at have været af Tørninglentye (sml. nedenfor), er over en kampestenssyld opført af munkesten i munkeforbandt med anvendelse af kløvet kamp, som nu kun ses i de indvendige murflader; fugen er trykket ind foroven og midtridset. Tårnrummet, der åbner sig mod skibet med en spidsbue, har i syd og vest skjoldbuelignende, helsten dybe spareblændinger, og i nord en tilsvarende, noget smallere og forskubbet mod vest af hensyn til trappen. Rummet har krydshvælv med temmelig flade kapper og kvartstensribber (lette helstens overribber), der foroven løber sammen i en rund slutsten. I sviklerne er der trækhuller, dannet af to sammenlagte munketagsten. Til trappehuset er der indgang fra nordsiden gennem en ud- og indvendig falset, fladbuet dør med spidsbuet spejl. Trappen, der delvis ligger i tårnets murliv, har rund, 12,5 cm tyk spindel, skakt af løbere og loft af fladbuede, udkragede binderstik. Tårnets mellemstokværk har fladbuede spareblændinger, to til hver side, undtagen i nord, hvor trappen tager pladsen op for den ene. De to blændinger i sydvest er tilmurede; i hver af de andre ses en 15 cm bred, 6 skifter høj glug, men kun den nordre er åben. I højde med overkant af det bjælkelag, som ligger umiddelbart over hvælvingen, er der i alle vægge et tilbagetrukket skifte, som antagelig har været beregnet til indlægning af et bræddegulv. Det øverste stokværk har til hver side haft to fladbuede glamhuller med halvandenstens false indvendig. Tårnets tagværk er gotisk, men omsat; i den nuværende konstruktion indgår der skråbånd fra tårnets hjørner op mod midtspærerne. Disse otte skråbånd har på oversiden rester af smedede søm, dvs. at skråbåndene har været kehlspær i en tørninglensk spirkonstruktion (sml. nedenfor).

En omfattende istandsættelse af tårnet, der ifølge et syn af 3. januar 1689 »stander rett paa fald«¹, iværksattes samme år af værgen Christen Jessen, Rødding¹⁰. Synet nævner, at der allerede er faldet mange tusind sten af tårnet¹, og til det medtagne murværk skænkede kongen 10.000 mursten fra Riberhus slot¹¹; heraf er en del muligvis benyttet til de særegne hel- og halvandenstens påforinger, som findes på tårnets syd- og vestside fra jorden til glamhullernes underkant. Som et led i 1689-istandsættelsen synes spiret at have været nede⁴, og de krogede egebjælker, hvorpå det nu hviler, er sikkert lagt ind ved denne lejlighed ligesom et par af de ovenfor nævnte kehlspær; da også disse bærer sømspor på oversiden, må tårnet efter denne reparation stadig have haft sit Tørninglen-spir i behold.

Næppe var arbejdet tilendebragt, før kirken 10. juli 1690 blev ramt af en voldsom brand¹², som i alt fald lagde både kor og skib i aske. Genopbygningen, hvortil kongen skænkede 100 rdl.⁴ og tillige påbød alle bemidlede kirker i Ribe stift at hjælpe, blev hurtigt sat i gang. Sandsynligvis var branden den direkte årsag til, at apsiden blev nedrevet, men kirkens østerende omtales for øvrigt i synet fra 1689 som stærkt medtaget. Til de murreparationer, som må hidrøre fra denne istandsættelse, f.eks. de hjørner af skibets vestgavl, der rager frem for tårnet, er der anvendt mursten med teglstrygermærkerne IIS (eller SII), M og PIS¹³. Der er bevaret et fuldstændigt regnskab for genopbygningen og heraf fremgår blandt andet, at blymester Hans Nielsen arbejdede fra 6. oktober 1691 til 19. april 1692 med at hugge og oplægge det nuværende tagværk over kor og skib samt tække det med bly og tegl. Hele genopbygningsarbejdet, inventar iberegnet, kostede 2760 mrk., som blev udlagt af kirkeværgen⁴. I tårnet, over døren til skibet, hænger nu en blå- og hvidmalet træplade med C. V. og Charlotte Amalies kronede navnetræk; denne havde indtil 1939 sin plads på korets østvæg, over en dårlig malet efterligning af den forsvundne apsisbue, og er sikkert et minde om istandsættelsen efter branden¹⁴.

Af andre større arbejder ved kirken nævner regnskaberne eet i 1748—49, der udtrykkelig kaldes »den store reparation«³, og ved denne kan spiret have fået sin nuværende form; på tårnets vestside findes jernankre med 1748 og initialerne PN og AE; 1815 istandsattes tårnet påny, denne gang i syd og vest³.

Et *†våbenhus*, som formentlig lå foran skibets syddør, omtales 1711 (rtk.) og 1821⁵; det havde tegl på en del af østsiden, men var i øvrigt blytækt.

Tagværker. Tårnets delvis middelalderlige spirkonstruktion er omtalt p. 767. Korets og skibets, der som nævnt stammer fra 1691—92, er hugget af kroget og bomkantet egetømmer, der er tappet sammen og fornaglet med hovedløse nagler. Nummereringen, som går fra øst mod vest, er i nord øksehugne stregnumre med trekantstik, i syd stemmejerns-romertal. Fra korets østgavl til skibets vestgavl ligger der en lang, kroget drager, som er ført over alle hanebånd,

Fig. 6. Lintrup. Indre, set mod øst.

E. M. 1952

gennem en åbning i triumfgavlen og ud af den p. 766 nævnte glug i vestgavlen, hvor den er forankret med en stor trækile på gavlens udvendige side.

Kirken står hvidkalket med blytag undtagen over skibets tre østligste fag, der er teglhængt; 1711 var hele skibets nordside tækket med tegl (rtk.). Restaureringen 1939 (arkitekt Arne Finsen, Ribe) er flere gange berørt foran, og her skal kun tilføjes, at man ved denne fjernede sydsidens fire store, spidsbuede jernvinduer fra 1855³ samt fritlagde bjælkerne i koret, der — ligesom skibet indtil 1934 — var beklædt med et gammelt, listedelt fyrretræspanel, som stammede fra istandsættelsen efter branden. Korets gulv er af munkesten fra 1939, skibets af gule og grå fliser.

På spiret er der en *vindfløj* med forgyldt kugle og årstallet 1722.

INVENTAR

Alterbordet er nyt, af brædder, samtidigt med apsidens, i hvilken det står.

Som *alterprydelse* (fig. 6) tjener kirkens tidligere *korbuekrucifiks* (fig. 11—12), et fint og velskåret, unggotisk stykke fra årene o. 1250 og nøje beslægtet med det nu brændte Bjerningkrucifiks (p. 324, fig. 13). Den lille, slanke figur, der måler 97 cm (kronen medregnet), har krone med (nye) store trekløverblade, glat hår, der falder ned bag ryggen, kort fuldskæg med bølget underrand. Ho-

vedet hælder svagt mod højre, munden er halvåben, udtrykket lidelsesfyldt og øjnene åbne; armene er, endnu efter romansk skik, vandret strakte ligesom fingrene, brystkassen uden skåren brystvunde; midjen er stærkt markeret, og det halvlange lændeklæde, der lader højre knæ frit, er vulstagtigt omviklet foroven med overslået snip; benene og de alt for lange fødder, der (i modsætning til Bjerning) er overlagte, er ikke skåret fri af hinanden. På trods af anatomiske forsyndelser virker figuren dog stærkt, fordi den er skåret af en kunstner. Korstræet er enkelt, med retvinklede profiler og kvadrater med hulede cirkelfelter for enden af korsarmene. Korset er opstillet på et nyt fodbrædt med ottetallslyng og reliefversaler, og på bagsiden indskåret C L 1939 Bramminge. Stafferingen stammer fra samme år (P. Kr. Andersen) og går delvis tilbage på et 1700tals farvelag.

Før denne alteropstilling havde der på alteret stået en *altertavle*, der egentlig var en barok epitafieramme af sandsten. Denne »tavle«, der ifølge præsteindberetningen 1765 »var beskikket til et adeligt Epitafium«, opstilledes i kirken 1692, efter branden, og det hedder i regnskaberne, at kirken har fået en ny altertavle af italiensk sten; den kom fra København og leveredes fra Ulfeldts plads ned i Snaregade i fire kasser. Jakob Lauritzen fra Ribe opsatte den og maleren Benjamin von Carl fik 12 rdl. for sin »umage og kunst« med at lade altertavlen staffere⁴. Under 1707 meddeles, at det var den ovenfor p. 768 (jfr. også under Rødning) Chr. Jessen, der forærede tavlen til kirken¹. Nu ligger den splittet på loftet og på pulpituret bag orglet.

I hel tilstand består tavlen af en oval ramme med frugtklaser langs siderne og brusket ornamentik forneden og foroven i sviklerne under de ydre vandrette gesimsled, der forkrøbber sig op i en halvrund gavl med maske og øreflipvolutter. På de vandrette led er der store kuglespir, og lignende kroner topspiret, der flankeres af frugtfestons, men mangler fodstykket. Under ovalen er det brede underparti udbugende omkring en rektangulær skrifttavle med muslingeskal forneden. Det flankeres af to høje obelisker af træ; hængestykket har i midten et konveks cirkelfelt flankeret af S-slyngede blade.

Maleriet, olie på lærred, klistret på egeplanker, henligger på loftet, men er velbevaret, omend sløret af lak og snavs. Det forestiller nadveren med Kristus og apostlene i festlige, farverige dragter, der mere lader apostlene minde om unge, glade adelsmænd ved en fest end hellige mænd ved et betydningsfuldt måltid. Sandstensrammens staffing af Benjamin von Carl er sikkert i hovedsagen bevaret under en overmaling fra 1876 ved L. Kier⁶. På det nedre partis udbugende stykke ses fire stærkt udviskede og medtagne malede våben, der af Albert Fabritius¹⁵ er tydet som 1) Thomas Balthazar von Jessens, oversekretæren i tyske kancelli, 2) Franz Eberhard von Speckhahns, stiftamtmand i Ribe, 3) Peter von Brandts, overrentemester, samt 4) Chr. Lodbergs, biskop

i Ribe. Disse fire betegner de øverste civile centrale, lokale, finansielle og gejstlige myndigheder, og i hængestykket findes ydermere felter med våben for 5) provsten, mag. Jørgen Lauridsen Fogh (sognepræst ved S. Cathrine i Ribe) og 6) sognepræsten, mag. Christen Lauridsen Wellejus). Under våbnene er der skriftbånd med myndighedernes initialer (for navn og embede), til dels helt forsvundne, til dels galt opmalede af Kier, her til dels supplerede efter museumsindberetningen 1910, nemlig 1) OS [I] S (galt opmalet), 2) [FE] VSHSAM, 3) HPBO [RM], 4) CI [LBB], 5) M I L F og 6) M C L W Past.

På skrifttavlen stod nadverordene og på træobeliskerne ses C 7 i kronet oval, og på deres fodstykker stod ifølge ældre fotografier Anno 1692. Over tavlen, på korets østvæg fandtes Christian V.s og Charlotte Amalies kronede navnetræk, udsåret i træ. Tavlens forgænger gik til grunde ved branden 1690.

Altersølv. Kalk, anskaffet 1832³, af renæssanceagtig form, med sekstunget fod i to afsæt over en lodret, glat standkant og diminutiv fodplade; sekskantet skaft og knop med spidsovalt tværsnit; den har spidse blade med nedpunslede konturlinier, hvori der er tremolerstik, og påloddede, lave, spidsovale bosser. Stort, udsvajende bæger. Tre naglespor på fodens underside antyder måske et forsvundet krucifiks. 20 cm høj. Under foden to ens stempler, NK i rektangel for Nicolai Keil, Løgumkloster (Bøje 2003). Glat *disk* fra 1853³, med to utydelige mestermærker. *Vinkande* 1888, af plet (Gebr. Stoffregen, Hannover nr. 16)⁶. Den tidligere *vinkande*, der muligvis ikke eksisterer mere, var af tin, fra 1738, havde klaplåg og indskrift: »Jesu Creutzes Todt / hilft aus aller Noth« samt årstal og »Lintrup Kirke Winkande«¹⁸. *Oblatæske* af blik.

Sygekalk 1831³, med samme stempler som hovedkalken; den har rund fod med ottetunget fodplade, rundt skaft og kugleknop midtdelt af ottesidet bånd; let udsvajende bæger. Under bunden skruelåg for oblater. Senere, ottekantet *vinflaske*, stemplet: M. Hansen, sikkert den lille »sølvæddike«, det 1875 overlodes præsten at skaffe (kirkekollegiumsprotokol).

E. M. 1952

Fig. 7. Lintrup. Altersstage 1652 (p. 772).

Alterstager 1652 (fig. 7), i dejgbarok, sikkert tyske importstykker, der opindelig har tilhørt det københavnske bagerlav (sml. Hjerting); både på fodskålen, den store skaftknop og de ledsagende ringe er der voldsomme knyster og knuder, mens den næsten halvrunde lyseskål har nedad smalnende rundstave; fodskålen hviler på tre på bagbenene stående løver, der foran sig holder et skjold med bager-insignier, men kun to skjolde, det ene med en stor strut, det andet med en kringle og et firhornet brød, er bevaret. På fodskålens overside graverede versaler: »Des löblichen Becker Ampts Luchter 1652«. Et løst messingskjold med graverede versaler meddeler, at sal. Jacob Pedersen, borger og bager i Kiøbenhavn, tilligemed sin hustru Dorretea Nielsdatter har foræret dette par lysestager til Lintrup kirke 1705. Højde 55,5 cm.

**Knæleskammel* i præstegården, med malet årstal 17..

Alterskranke, 1939, halvrund, med udsavede, symmetriske balustre.

Døbefont (fig. 8), romansk, af granit, rigt skulpteret, men glat på den side, der har vendt mod væggen. På kummen ses i et bælte over en spinkel, forsænket tovtav, fra venstre mod højre: en geometrisk figur (jfr. fig. 8), der måske er to stiliserede mennesker, herefter otte arkader med rovfuglehoved, kvinde- eller ynglingehoved i profil med pande- og »page«-hår, langskægget mandshoved i trekvartprofil, menneskebuste med pagehår og hånden op mod munden, rovfuglehoved; gennem de sidste tre arkader løber en langstrakt løve, der forfølger en lille hare, som er standset under et træ og ser sig tilbage. Alle fremstillinger er gjort med udmærket humør og kraft. På fodens tre sider er der, mod syd, en hjort, der stikker hovedet frem bag en plante (fig. 10), mod vest en vinget drage med lang hale, der ender i et blad (fig. 9), mod nord en enkel, trebladet plante. På hjørnerne ses knopper, simple på den side, der oprindelig har vendt mod væggen, på de andre derimod udformet som to akantusblade med et mandshoved imellem, dels en langskægget, hornet maske med et par volutter som øjne og akantusblade som skæg, dels et fladt, trekantet mandshoved. Ornamentikken synes at henhøre fonten til et ret sent tidspunkt af den romanske periode; de økseformede blade på træet i fodens søndre felt (fig. 10) såvel som hårbehandlingen er relativt sene foreteelser. Nu i koret, lidt øst for korbuens midte (Mackeprang: Døbefonte p. 326 f.).

Dåbsfad, sydtysk, o. 1575, med drevet fremstilling af bebudelsen, omgivet af en ring med minuskler og hjort-og-hund-frise, der gentages på kanten. Tvm. 61,5 cm. Nyere *dåbskande* af messing.

Korbuekrucifiks, se alterprydelse (p. 769).

Prædikestol (jfr. fig. 6) med reliefskåret årstal 1691, svarende til Rødding (p. 712) og Hjerting. Snedkeren agedes til Kolding⁴. Stolen er på fem fag, af hvilke de tre midterste er smallere end de yderste, der er ulige brede. Storfelternes fyldinger kantes af springlister, og springlister har alle vandrette led;

E. M. 1937

E. M. 1952

E. M. 1952

Fig. 8—10. Lintrup. Døbefont og detaljer (p. 772).

på hjørnerne står snoede søjler, den sidste mod væggen mangler. I frisefelterne, der har fyldinger med buetunger, er der reliefskårne versaler: »Verbum Domini manet in æternum anno 1691« (»Herrens ord bliver i evighed«), i postamentfelterne ligeledes reliefversaler (muligvis fra den tidligere 1690 brændte prædikestol, sml. himmel nedenfor): »Salig er den som frycter Herren, som gaar paa hans veye« samt: »See, loffuer Herren alle Herrens tiener, psal. 134, som staa om natten i Herrens huus«, med skriftstedangivelse midt i verset. Nyere opgang øst for triumfmuren og nyere underbaldakin af fyr, sikkert samtidige med den nuværende opstilling i skibets sydøsthjørne med indgang gennem triumfmuren. Den med stolen samtidige himmel er ændret og indeholder muligvis en del af en indskrift (med reliefversaler), som stod på den himmel, der

gik til grunde sammen med stolen ved branden 1690. Den har fem lige store sider ud mod rummet og en bredere mod triumfmuren; den gennemløbende frise kantes af springlister, topstykkerne er udsavede omkring et cirkulært midtfelt med stjerne; over hjørnerne står drejede spir, og under bunden er der lister til hjørnerne. I frisen står følgende, noget forvirrede indskrift: 1) »Iens Vogensen hans 2) Tygesdatter paa 3) Søholm fød i Meiel 4) h k hustru Maren 5) foræret den himel«; det er klart, at side 4 skulde have plads efter side 1, men det er også givet, at der mangler en side, nemlig efter 3, idet stednavnet må være Mejlbj (der lå lidt nord for Søholm), og indskriften på denne side har da sikkert dels indeholdt stednavnets slutning, dels året (Maren var ifølge Marcussen født 1557) og dels ordet haffuer, nemlig foræret. Det turde heraf fremgå, at man har taget de fem af den gamle himmels frisefelter og indsat dem i en ny himmel¹⁶. På loftet ligger en udsavet læsepult med malet: 1801.

Stol og himmel står nu med brun og hvid overmaling samt uægte forgyldning på bogstaverne; de mod væggen vendende sider af stol og himmel har aldrig været stafferede. I stolens storfelter skimtes stående skikkelser under den brune maling, ifølge præsteindberetningen 1754 de fire evangelister. På den smalle egeliste under det midterste postamentfelt skimtes: Anno 1773, et årstal der sikkert hentyder til en staffering eller opmaling. Også 1858³ og 1876⁶ maledes stolen, sidst af maler L. Kier.

Nyere *stoleværk*. En *†skriftestol* anskaffedes 1689, da Jakob Engel med håndlanger arbejdede på »en skøn, panelet stol« i 17 dage⁴.

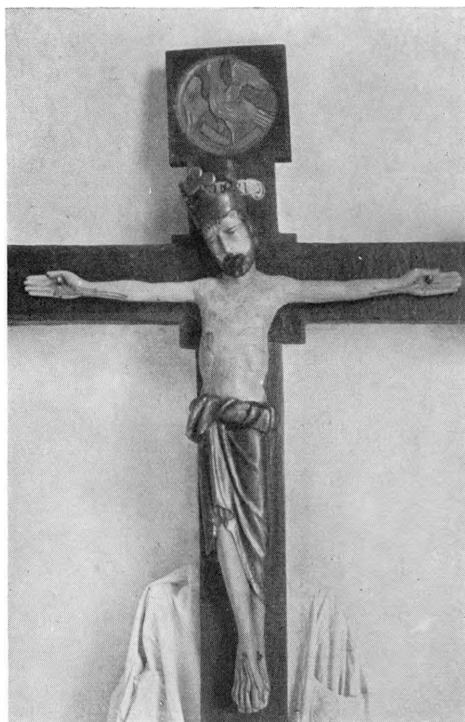
Orgelpulpitur, sikkert samtidigt med *orglet*, (1896 Marcussen og søn)¹⁷.

Klingpung fra 1849 (skaft) og 1881 (pung); på loftet. Nu anvendes en jernkiste, der købtes 1886 hos smed Niels Chr. Schmidt i Mejlbj for 20 mk.⁶

Kirken har tidligere haft et *†ur*. 1883 leveredes et »Grossuhr« af F. E. C. Oertling i Neumünster⁶; det blev taget ned allerede 1903, da det trods urmagerens anstrengelser var umuligt at få det til at gå¹⁷.

Klokke 1894, støbt hos J. J. Radler og søn, Hildesheim. Indskriften om halsen efterligner den tidligere klokkes indskrift: »Maria Magdalena Lintorp — Jesus amicus peccatorum« (»Maria Magdalene i Lintrup. Jesus, synderes ven«).

Denne tidligere **klokke*, der revnede 1894¹⁷ og erhvervedes af Kunstgewerbemuseum i Hamborg det følgende år, stammer ifølge Uldall fra slutningen af 1300'rne og bærer følgende indskrift: »campan(a) b(ea)te marie magdalene lintorp« (»klokke [tilhørende] den hellige Marie Magdalenes kirke i Lintrup«); t i beate er skåret på fri hånd i en vokstavle. Imellem hvertandet ord er der et aftryk af en brakteat, og efter indskriften aftryk af tre; disse brakteater, der formentlig har været nordtyske, tilhører slutningen af 1300'rne. Klokken er ejendommelig ved, at indskriften står, ikke om halsen, men på huen. Tvm. 71 cm. (Uldall 166).

P. Kr. Andersen 1939

El. M. 1952

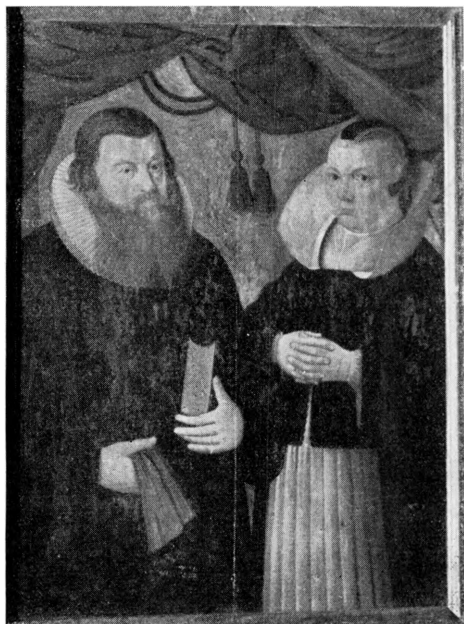
Fig. 11—12. Lintrup. Korbuekrucifiks (nu alterkrucifiks) og detail (p. 769).

GRAVMINDER

*Epitafier*²¹. 1) (Fig. 13) 1654. Magister Andreas Jakobsen [Lintrup], der 10. maj 1651 blev provst i herredet og døde 1668, og hustru død 1659. Det snedkrede epitaf, der har overlevet branden, skønt det ifølge præsteindberetningen 1765 hang »norden Alteret«, ligger nu splittet i flere dele på loftet, og det er ikke fuldstændigt. Oprindeligt har det været sammenstykket af ældre og yngre dele.

Det retkantede storfelt har kun bevaret sine rammestykker med senrenæssanceprofiler til siderne, foroven støder bagklædningen direkte på en stærkt udkraget gesimsbjælke med æggstav og tandsnit, der ligesom kartouchetopstykket har tilhørt et ældre epitaf fra o. 1600; nedadtil savnes postamentfeltet, der sikkert har rummet personalia, og her er et barokt hængestykke svarende til vingerne, som er prydet med engle, hvis underkrop løber ud i bladværk.

I storfeltet et maleri, olie på træ, af den fuldskeggede præst i ornat, med bog i venstre og handsker i højre hånd, og hans hustru med konekappe, opstående, stivet krave, kort, sort trøje over hvid, plisseret kjole. Ved hans side læses »æt. 63«, ved hendes »æt. 53« (d. e. deres alder 63 og 53 år). Knæstykker i trekvart profil under draperi med kvaster, malet med olie på træ; farverne

E. M. 1952

Fig. 13. Lintrup. Epitaf 1654, over provst Andreas Jakobsen Lintrup, død 1668, og hustru (p. 775).

velbevarede, det sorte i dragterne dog noget afskallet. I topstykket og frisen religiøse indskrifter med gyldne versaler og fraktur, i en oval i hængestykket gylden fraktur: »Anno 1654 er denne taffle opsat«. Rammeværket er nu brunligt overmalet, men herunder skimtes fine, brogede farver: guld, hvidt og rødt.

2) 1671 (fig. 14). Jonas Petersen, forpagter på Tornumgård, tingsskriver i Haderslev herred [myrdet 1721] og første hustru Barbara Jonassen¹⁹. Maleri i profileret ramme, 175 × 186 cm, olie på træ. Øverst læses med vældig, gylden fraktur: Also hat Gott die Welt geliebet etc. og herunder med mindre typer: »Diesen Spruch hat zu der Ehre Gottes und Aufmunterung vieler frommen Christen, der Kirchen übergeben wollen — Ionas Petersen, starb Ao 17□ d. □

seines Alters □ Iahr — herefter valgsprog og våben med havuhyre som skjold- og hjelmmærke og initialerne IPS — Barbara Jonassen starb Ao <1713> d. <20. Juny> Ihres Alters <69> Iahr« efterfulgt af valgsprog og våben med due på kvist som skjold- og hjelmmærke samt initialerne: BNDA. Under de store kursivbogstaver og mellem personalia er malet halvfigurer af giverne, han med allongeparyk, hvidt, knyttet halsbind, sort figurfrakke med kniplingsmanchetter og i højre hånd en bog, på hvis ryg læses: »Postilla Ionas Petersen 1671«, hun med højre hånd i hans venstre med sort tørklæde over det højt opsatte hår, sort, let udringet kjole, kniplingsblonder ved halsudskæring og på de halvlange ærmer, perlekrans om halsen og i venstre hånd en bog, på hvis ryg læses: »Biblia Barbara Jonassens«. Farverne er velbevarede bortset fra en del afskalninger, der især har truffet hendes håropsætning og begges sorte dragter over brystet. Tidligere over for prædikestolen (præsteindb. 1754). På loftet.

3) 1692. Se tidligere altertavle p. 770.

4) 1714. Hr. Lauritz Wellejus, født i Lintrup præstegård 17. febr. 1683 af mag. Christen Wellejus, »Proust ofver disse to Herrider og Pastor til disse to Menigheder« og Lene P. Kraglund, 1703 kaldet til Føuling og Holsted præstekald i tre år seks måneder, døde i sine forældres hus 26. sept. 1706 i sin alders 24. år. Hos ham hviler hans yngste broder Christian Berent Wellejus, død 31. dec. 1696, 8 år gammel. Barokt, snedkret epitaf af eg, åbenbart efterligning af

El. M. 1952

Fig. 14. Lintrup. Epitaf 1671, over Jonas Petersen og første hustru, Barbara Jonassen (p. 776).

nr. 3, med oval ramme omgivet af bladværk, der ender i naive dyre- og menneskehoveder. Gravskrift med gyldne versaler (store og små) i ovalfeltet, gylden fraktur, opbyggelige mindeord, i rektangelfeltet og hængestykket, hvori desuden »Anno 1714«. Rammeverkets farver er brunt med guld og hvidt på ornamenterne. Tidligere »sønden i koret« (præsteindberetn. 1754, 1765), siden 1938 på skibets loft, adskilt i flere dele.

5) O. 1730. Mag. Christen [Lauridsen] Welleius, provst over Frøs og Calslunds herreder i 18 år, sognepræst for Lintrup og Hierting i 51 år og 2 mdr., født i Odense 12. (at dømme efter præsteindberetn. 1765 forkert opmalet for

17.) Juli 1657 af mag. Lauritz Welleio, stiftsprovst og sognepræst til S. Knuds kirke, og Karen Sperling, levede 73 år 2 uger og 2 dage, hensov i Lintrup præstegård 25. Juni 1730 efter 50 års og 10 dages ægteskab med Lene Pedersdatte Kraglund, sal. biskop dr. P. Kraglund og Lene Thomasdatter deres yngste datter, som var født i Riber bispegård 2. jan. 1657 (der står MCLVII), moder til fire sønner og to døtre, og efter <8> års enkestand døde hun <1. aug. 1738>²⁰ i hendes alders <81.> år. Stort snedkret epitaf med søjleflankeret storfelt, ud-savede storvinger med kølbueafsluttet skriftfelt og rankeværk, top- og hængestykke, ligeledes med ranker; provinsielt arbejde som sønnernes. Gylden kursiv,

navnene med versaler; skriftsteder Philip. 1,23 og Åbenbar. 7, 14—17. Brunt rammeværk med hvidt og guld på lister og ornamenter. Siden 1938 på loftet, adskilt i flere dele, tidligere ved siden af nr. 1 (præsteindberetn. 1754).

6) O. 1849. Jesper Pedersen, født i Dovre 23. marts 1823, død ved Dybbøl 18. april 1849, jordet på Sønderborg kirkegård. Enkel tavle, på loftet, tidligere på skibets nordvæg.

7) Andreas P. Kjems, død 1866. Enkel tavle, sat af hustruen Maria Petersen fra Plougstrup. Ligeledes på loftet.

8) Mindetavle, af hvidt marmor, over sognets faldne i 1914—18. Indmuret i skibets nordvæg. En *mindesten* for samme på kirkegården.

KILDER OG HENVISNINGER

L A. Åbenrå. Tørninglen provstearkiv: sager ang. de enkelte sogne. Lintrup 1877—1907. — Hjerting-Lintrup præstearkiv: Ca. 1—2. Kirkeregnskaber for Lintrup 1723—1868. — Ca. 5. Kirkeregnskaber for Hjerting og Lintrup 1861—1891. — Se endvidere arkivalier for Tørninglen provsti i almindelighed p. 28. — Kirkekollegiums (forstanderskabs) protokol 1870 ff. (ved embedet). — Kirkeklokkecirkulære af 1918 (NM). — Præsteindberetning til Thurah 1754 og 1765, udg. ved H. Weitemeyer, i SJyAarb. 1913, p. 142 ff. — Museumsindberetninger af S. A. Claudi-Hansen 1910, Chr. Axel Jensen 1923 (alterstager), P. Kr. Andersen 1938 (inventar) og 1940 (istandsættelse af krucifiks) og N. J. Termansen 1953 (epitafier, mindetavler og maleri). — Undersøgelse og beskrivelse ved Elna Møller, Erik Moltke og Erik Hansen 1952.

Haupt I, 408 f. — A. J. Marcussen: Optegnelser fra Lintrup og Hjerting Sogne, Haderslev 1923. — Hans G. J. Pilegaard og August F. Schmidt: Fra Lintrup Sogn, Aabenraa [1925], 73 pp. (dansk oversættelse af kirkens Chronik), sml. Sønderjydske Månedsskrift, 1945, p. 140 ff.

¹ AK. Tyske assignmentskontor 1680—1771. Akter vedr. reparation af kirkerne Lintrup, Hjerting, Rødding og Skrave (RA). ² Sml. Jydske tegneiser 30. okt. 1697, fol.

38 og Ribe bispearkiv: Kalvslund og Frøs herreder 1545—1778. ³ Hjerting-Lintrup præstearkiv: kirkegsk. etc. 1723—1868. ⁴ Topografica Sønderjylland: arkivalier af lev. fra Ribe katedralskoles håndskriftsamling (1409)—1762. ⁵ Ribe søndre Amtsprovsti: kirke- og skolesager 1813—28. ⁶ Hjerting-Lintrup præstearkiv: kirkegsk. etc. 1861—91. ⁷ H. G. J. Pilegaard og A. F. Schmidt: Fra Lintrup Sogn, p. 64.

⁸ Ifølge oplysning på arkitektens tegning (i NM) fandtes de her angivne stykker bevaret; men det synes dog, som om kun to af de i apsiden anvendte baser er gamle. ⁹ Jacob Helms: Danske Tufstens-Kirker, 1894, II, tavle 25 og 13. ¹⁰ Sml. Rødding p. 706, med note 3. Christen Jessen er formentlig ældre broder til Thomas Balthazar von Jessen (sml. p. 771) og derfor identisk med Christian Jessen (1636-94), der var rådsherre og stempepapirforvalter i Flensborg. Meddelt af Albert Fabritius. ¹¹ Sjællandske tegneiser 13. nov. 1688, fol. 561. — I regnskaberne for 1689 nævnes kun 1000 mursten (note 4 ovfr.).

¹² Ribe bispearkiv: Kalvslund og Frøs herreders kirkegsk. 1688—1707 (sml. note 1 ovfr.). ¹³ I Fole præstegård findes talrige sten med en halv snes forskellige teglstrygermærker, deriblandt også IIS og M. ¹⁴ En malet trætavle, der blev opsat 12. april 1898 til minde om samme brand, ligger nu på loftet. ¹⁵ Breve af 12. og 14. febr. 1956 (NM). ¹⁶ Trap IX, 182 omtaler, at himlen var nedtaget 1925. ¹⁷ Tørninglen

provstearkiv: sager ang de enkelte sogne etc. 1877—1907.¹⁸ LA. Åbenrå. Haderslev landsrådsarkiv fag 138 nr. 8, 1874, inventarier Tørninglen provsti.¹⁹ Sønderjysk Månedsskrift, 1945, p. 140 ff.²⁰ Weitemeyers dato, 12. aug., er forkert, også hvad kilden angår.²¹ Epitafierne er nu (1956) under restaurering.

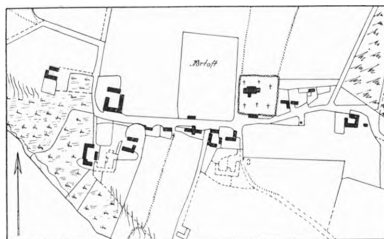

Fig. 15. Lintrup o. 1800.

†DOVER KIRKE

LINTRUP SOGN FRØS HERRED

Kirken nævnes i »Ribe Oldemoder«s kirkeliste, men kaldes i en senere tilføjelse øde (desolata)¹; den betalte ifølge ovennævnte liste kun 2 sk. engelsk i afgift (jfr. p. 38 f.).

Kirken lå i sognets nordøstre del; indtil o. 1900 var rester synlige i Dover bys sydlige udkant, vest for landevejen, omtrent over for den nuværende smedje², og det kunde ses, at kirken havde bestået af kor, skib og tårn. Ifølge en museumsindberetning fra 1920'erne var sylden omtrent 2 alen bred og 3 alen dyb, bestod af håndsten og enkelte større granitsten lagt i rødt sand uden kalk. Der var ikke fundet mursten, derimod sås endnu i 1920'erne *frådsten*.

Ifølge en tradition, der er optegnet af sognepræsten Mikkell Boysen 1765, skal kirken være afbrændt under Wallensteins indfald i Jylland under tredive-årskrigen³. Sandsynligheden taler dog for, at den har været en ruin langt tidligere (jfr. tilføjelsen i »Ribe Oldemoder«); formentlig er sognet blevet affolket under den sorte død i 1300'erne, og bygningen har da gået ødekirkernes vanlige skæbne imøde.

KILDER OG HENVISNINGER

Præsteindberetning 1765, jfr. SJyAarb. 1913, p. 145 f. — Museumsindberetning (fra 1920'erne) af Chr. Axel Jensen. — Hans G. J. Pilegaard og Aug. F. Schmidt: Fra Lintrup Sogn. [1925], p. 12 [uddrag på dansk af Lintrup kirkes Chronik].— P. Overgaard, i Den nordslesvigske Kirke, red. af H. Hejlsbjerg Paulsen I, 1945, p. 245.

¹ Ribe Oldemoder, ed. O. Nielsen p. 109. ² P. Overgaard o. c. ³ Jfr. SJyAarb. 1913, p. 145 f.